

Ny-kuckó

Ny ny

Mondogassuk előbb lassan, jól artikulálva, majd egyre gyorsulva:

- nyanya-nyonyo-nyünyü-nyanya-nyonyo-nyünyü...
- nyanyinyá-nyunyenye-nyanyinyá-nyunyenye...
- anya-ányá-enye-ényé-inyi-anya-ányá-enye-ényé-inyi...

Ejtsük tisztán a következő szósorokat, majd mondjunk egy-egy szósort gyorsabban, nyelvgyötrőként ismételve:

- nyisz-nyesz-nyusz
- nyim-nyam-nyom
- ennyi, annyi, mennyi

Ejtsük tisztán a következő szópárokat, majd mondjuk az egész szósort gyorsabban, nyelvgyötrőként:

- nyikkan-nyekken
- ejnye-bejnye
- nyulam-bulam

Nyuszifutó, nyuszibújó

Álljunk körbe (nagy létszám esetén két kört is alakíthatunk), és valaki álljon a kör közepébe, ő lesz a kiszámoló! A kiszámoló a *Kerekecske, dombocska* kezdetű mondókával számol (negyed értékenként mutat a következő gyerek felé). Akire az utolsó szótag esik, az leguggol, és nyusziugrással elfut, búvóhelyet keres.

Kerekecske dombocska,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
merre fut a nyulacska?	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá

A kiszámoló addig számol, amíg el nem fogy a kör fele (körülbelül, nem kell pontos számolás). Akkor a körben maradók a nyuszik felé fordulnak, és a *Nyuszi, nyuszi, nyulacskám* kezdetű mondókát mondogatják a pedagógus segítségével, felelgetve:

Nyuszi, nyuszi, nyulacskám,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
ne félj tőlem, nincs puskám!	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
Van ám nékem egyebem:	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
zöld káposztalevelem.	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá

A káposztalevéltre a nyuszik elővakodnak a búvóhelyükről, és odaugrálnak a körben állók közül valakihez, aki megeteti a nyuszit. Ha mindenki párra talált, a kiszámoló remek munkát végzett, és ő lesz a következő játék nyuszija. Ha valakinek nincs párja, akár nyuszi, akár körben álló az illető, a következő játékban nyuszi lesz.

Nyuszifogó

A nyuszi vagy nyuszik (többen is lehetnek) beállnak a kör közepébe, a többiek kézfogással kört alakítanak körülöttük. A nyuszik leguggolnak, arcukat a kezükkel eltakarják, mintha aludnának. A többiek körben járva éneklük a *Nyuszi ül a fűben* kezdetű dalt, aminek dallama ismert, de kottája is elérhető:

Kattints ide!

A „Nyuszi, hopp”-ra a nyuszik felébrednek, és amikor vége az éneknek, a körben állók közül elkapnak valakit (felugorva, két lábon futva). Akit megfognak, azok lesznek az új játékban a nyuszik.

ERDŐN-RÉTEN

Képböngésző – nyúlkérdések

Nézzük meg a nyitó oldalpárt (86–87. o.): Hány nyuszit látunk a fűben?

Hány nyuszi van távolabb (fent)? (4) Hány nyuszi van közelebb (középen, lent)? (5)

Hány nyuszi fut? (6) Hány nyuszi ugrik behunyt szemmel? (2) Vajon miért?

A közelben álldogálnak mi van a kezében? (répa) Ő miért nem fut?

Répafigyi

Eszközигény: Rajzlapok, ceruzák, ollók

Olvassák el a gyerekek Tóth Krisztina *Nyúl* című versét, és képzeljék el a répafigylaltot nyalogató nyuszt! Rajzolják le akkora méretben, hogy jól illeszkedjen a képes oldalra! Vágják ki a nyuszt, és helyezték a képre (de ne ragasszák rá)! A nyuszt ott maradhat a réten, ide-oda lehet helyezni, és amikor becsukjuk a könyvet, könyvjelzőként benne maradhat.

A versben elrejtőzött egy szójáték. Ki az, aki megtalálja? (Ne a répafigyira gondoljanak!)

A nyúl elnyúlna – hány jelentése szerepel itt a nyúl szónak? (1. állat; 2. elnyúl: nyújtózva fekszik)

Ismertek-e más jelentést is? Pl.: A nyúl a figyiért nyúl. (3. kezével közelíti) Ha a vadász lelövi, a nyúl kinyúl. (4. meghal)

Kérdezzük meg a gyerekeket:

Kóstoltatok már répafigyit? – A válasz valószínűleg: nem. Pedig létezik, ha nem is gyakori.

Mit kóstoltatok, ami répából készül? (répapüré, répakrémleves, répa főzelék, párolt répa stb.)

Melyik répaételt szeretitek? És nyersen szeretitek-e rágni a répát? – Kínáljuk meg a gyerekeket nyers répakarikákkal! Nagy rágni kezdődhet, ami igazán illik a nyusztokhoz, hiszen ők rengeteget rágnak. A metszőfoguk ugyanis állandóan nő, ami koptatni kell. Ezért a nyuszt nem répapürét eszik, hanem nyers répát rág, ha talál.

Nyest és nyuszt

Eszközигény: Számtógép, digitális tábla

Nézzünk szét újra a réten (86–87. o.): Milyen állatokat látunk még?

Felismeritek-e a két hosszú testű állatot?

Nevüket megtaláljátok Miklya Zsolt versében. Olvassátok el, és a vers alapján mutassátok meg az állatokat a képen!

Mit tudunk meg a nyestről? Mit tudunk meg a nyusztról?

Mi bennük a közös, mi a különbség? – A versből is kiderül, hogy este, éjszaka indul vadászni mindkét állat. A kép megmutatja, hogy a testalkatuk is hasonló, kb. könykhosszúságú (40-50 cm hosszú) állatok. Étlapjukon főleg kisemlősök, rovarok, madarak, madártojások

szerepelnek. A nyuszt védett állat, a nyest viszont nem. Ha éjszaka a padlás felől fura zajokat hallunk, az valószínűleg nem betörő, hanem a padlásra beköltözött nyest mozgása miatt van.

Meg tudjuk-e különböztetni a két állatot a *Nyest vagy nyuszt?* című tankocka képein? Próbáljuk meg. (Ha nem sikerül, az „i” fölött megjelenő felirat segít.) A videófilmen a nyuszt mozgását is megfigyelhetjük egy sikertelen vadászat – fészekrablás – közben.

Kattints ide!

Nyestritmus, nyusztmérték

A vers ritmusát az ütemhangsúly és időmérték együtt alakítja. Az egyenletes lüktetésű, hullámzó ritmus a kisállat mozgását idézi, ami szintén hullámzó, áramvonalas. Olvassuk ritmizálva a verset, megidézve ezzel az állat mozgását! Két ujjunkkal koppanthatunk, a lopakodó, puha lépteket utánozva. Minden versláb első, hosszú szótagjára koppintsunk:

<u>Nyest</u> , a <u>beste</u> ,	– U – U	tá-ti-tá-ti
<u>nyurga</u> teste	– U – U	tá-ti-tá-ti
<u>lopni</u> illan	– U – U	tá-ti-tá-ti
<u>minden</u> este.	– U – U	tá-ti-tá-ti

<u>Nyuszt</u> , a <u>lusta</u> ,	– U – U	tá-ti-tá-ti
<u>kényes</u> fruska,	– – – U	tá-tá-tá-ti
<u>nappalát</u> is	– U – U	tá-ti-tá-ti
<u>átalussza</u> .	– U – U	tá-ti-tá-ti

Hangkitaláló

Eszközigény: Olló, papírlap

Tegyünk fel a gyerekeknek egy hangtálalós kérdést: Minek a hangját halljátok?

Hunyják be a szemüket, és füleljenek nagy nyuszifülekkel!

Vegyünk elő egy szabóollót vagy papírvágó ollót, és óvatosan nyissuk-csukjuk (ne csattanjon)!

A vágóélek súrlódó hangjából felismerik-e a gyerekek az ollót?

Ha vágunk vele egy papírlapot, arról felismerik-e?

Végül csattogtassuk az ollót: nyissuk-csukjuk csattanásig! Erről már biztos sokan felismerik.

Hangutánzó kórus

Hogyan, milyen szavakkal utánozhatjuk az olló hangját? – Hallgassuk meg a gyerekek ötleteit!

Majd hangoztassuk a következő hangutánzókat, bővülő soronként:

Nyissz.

Nyissz-nyassz.

Nyissz-nyassz-nyussz.

Osszuk az osztályt három szólamra, és tartsunk kóruspróbát:

1. szólam: Nyissz!

2. szólam: Nyassz!

3. szólam: Nyussz!

1–3. szólam együtt (kórus): Nyissz-nyassz-nyussz!

Szabódal

Ha már jól megy, olvassuk fel Tamkó Sirtó Károly *Szabódal* című versét úgy, hogy a versszakok zárósort a szólamok és a kórus, a többit szólóként a pedagógus olvassa, aki karmesterként jelzi a szólamoknak, mikor kell belépniük!

Sikeres bemutató után felolvashatjuk még többször a verset, a szólórészeket kiosztva a vállalkozó gyerekek között, vagy egyetlen szabómesterre bízva a bemutatkozó olvasást.

A versritmus ütemhangsúlyos, a kiszámoló mondókákhoz hasonló:

Becses nevem □□ ti-ti-ti-ti
Bakó Manó – □□ ti-ti-ti-ti
Nyissz! | tá

Makón vagyok □□ ti-ti-ti-ti
zakószabó – □□ ti-ti-ti-ti
Nyassz! | tá

Makón ahány □□ ti-ti-ti-ti
zakót szabok – □□ ti-ti-ti-ti
Nyussz! | tá

Annyi bakó □□ ti-ti-ti-ti
bankót kapok – □□ ti-ti-ti-ti
Nyissz! Nyassz! Nyussz! ||| tá-tá-tá

A vers hangzását nemcsak a nyissz-nyassz-nyussz alakítja. Rokon hangzásúak, rímelnek egymásra a következő szavak is: bakó, zakó, szabó, Makó, bankó. – Mondjuk a szósort nyelvgyötrőként.

Ki tudja, melyik mit jelent? – Hallgassuk meg a gyerekek válaszait, majd pontosítsuk:

- bakó: tarisznya (tájszó, itt ez a jelentése szerepel)
- zakó: elegáns férfi felsőruha, rövid kabát
- szabó: szövetből felsőruhát készítő, szabó-varró iparos
- Makó: alföldi város
- bankó: papírpénz (régies kifejezés).

Ollónyuszi

Eszközigény: Ollók, kis papírok, ceruzák, cellux, blutack

Nézzük meg a nyitó oldalpárt újra (86–87. o.)! Keressük meg az ollót!

Az olló hangja a nyissz-nyassz. És a nyussz? Az már a nyuszié.

Hogy lehet az ollóból nyuszi? A gyerekek vegyék elő az ollóikat, és állítsák maguk elé kinyitva, a fogókkal (szemekkel) felfelé! Most ez lesz a nyuszi két füle, az olló éles szára pedig a két lába. Középre kerül a nyuszi feje, amit kis papírra rajzoljanak meg a gyerekek! Majd vágják ki, és celluxszal vagy gyurmaragasztóval (Blu Tack) ragasszák az ollóra! Máris kész a nyuszi, álldogálhat, járhat, ugrándoZHAT kedve szerint.

Szabókollázs

Eszközigény: Ollók, textilanyagok, fonalak, szalagok, kartonok, ragasztók

Most szabók leszünk, fő munkaeszközünk az olló. Készítsük el textilkollázzsal a virágos nyári rét képét, amin nyuszik szaladgálnak! A kollázsképhez maradék textilanyagok, fonalak, szalagok, egyéb kiegészítők használhatók. Az anyagokat ollóval szabjuk méretre és formára. Varrás helyett kartonalapra, rajzlapra ragasztjuk a kivágott anyagdarabokat.

A kollázsképeket a gyerekek készíthetik egyénileg, párban vagy kis csoportokban is.

Végül rendezzünk a képekből egy kis kiállítást, galériát! Stílusos, témához illő, ha kifeszített zsinigre ruhacsipesszel erősítjük a képeket szemmagasságban.

HAGYOMÁNYOK NYOMÁBAN

Nyenyerehangok

Eszközigény: Számítógép, hangszóró

Játsszunk hangkitalálóst: hallgassuk meg a gyerekekkel a Sebő együttes dalfeldolgozásának bevezető dallammotívumát (0:00-tól 0:17-ig)! Ügyeljünk rá, hogy csak a hangot hallják a gyerekek, a címet ne vegyék észre! – Hallgassuk meg a válaszaikat, és ha elhangzott a jó válasz, erősítsük meg!

Hallgassuk meg a nyenyere hangját egy-egy élő felvételen, ahol megfigyelhetjük azt is, hogyan működik a hangszer! Miért nevezzük nyenyérének és tekerőlantnak is?

Végül hallgassuk meg Csoóri Sándor *Élt egy öreg nyenyeres* című versét a Sebő együttes dalfeldolgozásában és előadásában!

Olvassuk el a vers részletét, és keressük meg benne a „nyekergő” szavakat. Melyik az a sor, amelyik végig „nyekereg”? Mit jelent az, hogy „nyenyere a kenyere”? – Nyenyerével keresi a kenyérrevalót, vagyis a foglalkozása zenész.

Mit jelent az, hogy a nyenyeres „Ázsiából hozta még / ezt a kopott hangszerét”?

A magyarok ősei Ázsiából, keletről érkeztek Európába, mai hazánk területére, több mint ezer évvel ezelőtt. Csoóri Sándor úgy tudta, hogy a tekerőlant őst is ők hozták magukkal, tehát ázsiai eredetű hangszer. Valójában a magyarok honfoglalásával egy időben, arab közvetítéssel került a hangszer az Ibériai félszigetre (a mai Spanyolország területére), majd egész Európában elterjedt. Első írásos emlékei a 9–10. századból valók, Magyarországon feltehetőleg a 16. században jelent meg a hangszer.

Bővebben lásd itt:

Kattints ide!

Nyekerő – hangszerkészítés

Eszközanyag: Műanyag dobozok, befőttes gumik

A nyenyere egyik népi neve a „nyekerő”, ami a tekerő szóval is rokon hangzású. A szóban a nyekergés és a tekerés is benne van.

Készítsünk mi is nyekergő hangszert: először dobozlantot készítünk műanyag doboz (pl. vajas, túrós doboz vagy kisebb hűtődoboz) és befőttes gumik segítségével. A gumik közül néhányat ráhúzunk a dobozra, egymástól 1-2 cm távolságra, és már kész is a dobozlant, amit pengethetünk. A nyekergő hanghoz kell még egy eszköz, amit a húrokon húzogathatunk, mint egy hegedűvonót. Legegyszerűbb egy ceruzát húzogatni a húrokon előre-hátra, és már hallható is a nyekergő hang, megszólalt a nyekerőnk. A tekerőlant húrjain ezt egy korong végzi, amit forgatni kell.

Ha elkészültek a hangszerek, alakítsunk nyekerőzenekart! Többen egyszerre nyekergessék a hangszert, de csak a nyekergő hangok szóljanak, amihez nagy csendben kell lenni.

Hagyományőrzés

Eszközигény: Számítógép, digitális tábla

Mit gondoltok, Sára mit szólt hozzá, amikor először meghallotta a nyenyere nyekergő hangját?

Mi az a hang, ami ezt is felülmúlta?

Olvassuk el a gyerekeknek Miklya Luzsányi Mónika *Hagyományőrzés* című történetét, majd beszélgessünk:

Mihez hasonlította Sára a nyenyere hangját? Miért?

Milyen hang múlta felül a nyekergést is?

A lónyihogás miért volt érdekesebb a gyerekeknek? Hogyan nevezzük még a lovak „beszédét”?

– A ló nyihog, nyerít, nyihaházik vagy horkant (amikor boldog).

Ha a ló emberi nyelven tudna beszélni, mit mondana magáról? Hogyan mutatkozna be a látogatóknak? Miről beszélgetnének?

Nézzük meg a 88–89. oldal képét, és válasszanak a gyerekek egy-egy lovat, akivel szívesen beszélgetnének! Mi lehet a választott ló neve?

Hogyan zajlott a lovasbemutató? Mi érdekelte a legjobban Lócit?

A *Lovasbemutató* című tankockán megfigyelhetjük a lovasíjász, a fogathajtó és a lovaik mozgását. Egy rövid felvételen a ló nyerítését is meghallgathatjuk.

Kattints ide!

Folytassuk a beszélgetést:

A történet alapján mit gondoltok, mit jelent a hagyományőrzés? És egyáltalán, mi az a hagyomány? – A szóban benne van a megfejtés: valami, amit ránk hagytak, akik előttünk éltek. Lehet ez valamilyen szokás, viselkedés, öltözet vagy tudás, gondolkodásmód.

Milyen hagyomány a tekerőlant, a lovaglás, a lovasíjászat?

Milyen hagyományokat ismertek még? – pl. népművészet: néptánc, népzene, kézművesség; ünnepi szokások: adventi koszorú, betlehemezés, húsvéti locsolkodás, májusfaállítás stb.

Vannak családi hagyományok is: amit a szüleink, a nagyszüleink, és azok szülei, nagyszülei is úgy csináltak. Pl. a disznótor, szüret, névadás, névnap stb.

Az iskolánknak is vannak hagyományai, keressünk ilyeneket! Pl. tanévnnyitó istentisztelet, farsangi jelmezbál, ballagás stb. – amit évről évre hasonlóan csinálunk.

Az osztályunknak is vannak és lehetnek hagyományai, amit rendszeresen megismétlünk. Pl. a hétkezdő áhítat, mesekuckóban meseolvasás, névnapos köszöntése stb.

Miért jó a hagyományokat újraélni, gyakorolni? Ki milyen hagyományt szeretne megismerni, kipróbálni?

Ha tehetjük, látogassunk meg egy lovastanyát, illetve lovardát, vagy vegyünk részt egy hagyományőrző bemutatón, foglalkozáson!

Bringa és huszárhagyomány

Eszközigeny: Számítógép, kivetítő

Hogyan él együtt a jelenkor és a hagyomány? Érdekes képekkel szolgál erről a Giro d'Italia kerékpárverseny magyar nyitószakaszának produkciója, amikor huszárok vágattak a kerékpárosok mellett, rövid időre versenyre kelve velük. A produkciót a martonvásárhelyi Szent László Huszáregyesület mutatta be, elég látványosra sikerült.

Nézzünk meg egy szép képet a két korszak közlekedési módjáról!

Kattints ide!

Megnézhetjük a mozgásukat is egy videófelvételen, ami az eseményről szóló cikkben érhető el.

Kattints ide!